

PRIMJENA EUROPSKE KONVENCIJE O LJUDSKIM PRAVIMA U DOBA KORONAVIRUSA

PRIMJENA EUROPSKE KONVENCIJE O LJUDSKIM PRAVIMA U DOBA KORONAVIRUSA

prof. dr. sc. JASNA OMEJEC

PREDGOVOR

Zbog globalne pandemije zarazne bolesti COVID-19 uzrokovane virusom SARS-CoV-2, svih 47 država članica Vijeća Europe, koje su ujedno i stranke Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u nastavku teksta: Konvencija ili EKLJP), poduzele su iste ili slične mjere protiv širenja opasnog virusa, u različitom opsegu i intenzitetu. Tim su mjerama ograničile više ljudskih prava i temeljnih sloboda zajamčenih Konvencijom, u prvom redu slobodu kretanja i slobodu okupljanja. Ograničenja pojedinih drugih prava i sloboda u najvećoj su mjeri derivati tih primarnih ograničenja. Međutim, u nekim državama ograničenja se protežu i na prava koja ne deriviraju iz primarnih ograničenja slobode kretanja i okupljanja, poput prava na slobodu izražavanja.

Do 7. travnja 2020. osam država članica (Albanija, Armenija, Estonija, Gruzija, Latvija, Sjeverna Makedonija, Republika Moldavija i Rumunjska) dostavile su glavnom tajniku Vijeća Europe notifikaciju o derogaciji obveza iz Konvencije, u skladu s člankom 15.¹ Članak 15. Konvencije još se naziva i „derogativnom klauzulom“ (*derogation clause*). Ima tri stavka, a svaki od njih predstavlja jedan dio derogativne klauzule. On glasi:

„ČLANAK 15.

Derogiranje u vrijeme izvanrednog stanja

1. U vrijeme rata ili drugog izvanrednog stanja koje ugrožava opstanak naroda svaka visoka ugovorna stranka može, u opsegu koji je strogo određen potrebama tih izvanrednih prilika, poduzeti mjere koje derogiraju njezine obveze iz ove Konvencije, uz uvjet da te mjere nisu nespojive s njezinim ostalim obvezama po međunarodnom pravu.²

2. Na temelju te odredbe ne može se derogirati članak 2., osim za slučajeve smrti prouzročene zakonitim ratnim činima, niti članci 3., 4. (stavak 1.) i 7.³

¹ Council of Europe Treaty Office, *Reservations and Declarations for Treaty No. 005 - Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms*, <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/005/> (pristup: 7. travnja 2020.)

² Prijevod na hrvatski jezik engleskih sentencija: *public emergency threatening the life of the nation i to the extent strictly required by the exigencies of the situation* preuzet je iz službenog prijevoda članka 15. stavka 1. Konvencije (Narodne novine – Međunarodni ugovori broj 6/99 – pročišćeni tekst). Engleski izraz *public emergency threatening the life of the nation* u tekstu Konvencije na francuskom jeziku glasi: *danger public menacant la vie de la nation*. Stoga hrvatski izričaj „opstanak naroda“ treba razumjeti više kao prijetnju organiziranom životu nacije. Engleski izraz *to the extent strictly required by the exigencies of the situation* u tekstu Konvencije na francuskom jeziku glasi: *dans la stricte mesure ou la situation l'exige*. Hrvatski izričaj „u opsegu koji je strogo određen potrebama tih izvanrednih prilika“ stoga se u osnovi može smatrati pravilnim, iako se čini da bi bio prihvatljiviji doslovniji prijevod: do mjere (ili u mjeri) koju strogo zahtijeva nužnost situacije. Omejec, Jasna, *Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda u praksi Europskog suda za ljudska prava. Strasbourški acquis*, drugo dopunjeno izdanje, Zagreb: Novi informator d.o.o., 2014., str. 76., bilj. 182.

³ Riječ je o apsolutnoj zabrani derogacije: zabrane mučenja, nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (članak 3.), zabrane ropstva ili ropstvu sličnog odnosa (članak 4. stavak 1.), načela *nullum crimen nulla poena sine lege* (članak 7.) i načela *ne bis in idem* (članak 4. Protokola br. 7). Za razliku od njih, derogacija članka 1. Protokola br. 13 uz Konvenciju (ukidanje smrtno kazne) samo je relativne naravi jer zabrana derogacije ne važi ako je riječ o smrti prouzročenoj zakonitim ratnim djelovanjem.

3. Svaka visoka ugovorna stranka koja se posluži tim pravom derogiranja svojih obveza mora glavnog tajnika Vijeća Europe u cijelosti obavijestiti o mjerama koje je poduzela i o razlozima radi kojih je to učinila. Ona će također obavijestiti glavnog tajnika Vijeća Europe o prestanku djelovanja tih mjera i o ponovnoj punoj primjeni svih odredaba ove Konvencije.“

Prema tome, članak 15. Konvencije omogućuje državama strankama da u izvanrednim prilikama derogiraju, u ograničenom opsegu i pod nadzorom Europskog suda za ljudska prava (u nastavku teksta: Sud), svoje obveze osiguranja određenih prava i sloboda zajamčenih Konvencijom. Kada se podnositelj zahtjeva žali da mu je povrijeđeno neko konvencijsko pravo tijekom razdoblja derogacije, dosadašnja sudska praksa pokazuje da Sud prvo ispituje meritum slučaja, to jest može li se osporena mjera, koja je dovela do navodne povrede konvencijskog prava, opravdati na temelju samog materijalnog članka Konvencije kojim se uređuje to pravo. Ako se osporena mjera ne može opravdati pozivom na mjerodavni članak Konvencije, Sud to utvrđuje, ali – zbog izjavljene derogacije – nastavlja ispitivanje tako da se okreće razmatranju same podnesene derogacije. U tom smislu prvo ispituje je li derogacija bila valjana, što uključuje ispitivanje jesu li bile ispunjene sve pretpostavke iz članka 15. Konvencije za njezino izjavljivanje (usp. *A. i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], br. 3455/05, 19. veljače 2009., par. 161.; *Lawless protiv Irske (br. 3)*, br. 332/57, 1. srpnja 1961., par. 15.). Dopusšteno je i osporavanje valjanosti same derogacije koju je država izjavila. Međutim, ako je država izjavila derogaciju, ali stranke u postupku ne traže da Sud primijeni članak 15. Konvencije na konkretan slučaj, onda Sud neće ispitivati je li situacija na koju se podnositelj žalio bila pokrivena valjanom derogacijom (*Khlebik protiv Ukrajine*, br. 2945/16, 25. srpnja 2017., par. 82.).⁴

Kad je riječ o nadzornim ovlastima Suda u primjeni članka 15. Konvencije, temeljni pristup sadržan je u presudi *Irska protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (P), br. 5310/71, 18. siječnja 1978., § 207., i glasi:

„(a) Uloga Suda

207. Ograničenost nadzornih ovlasti Suda posebno je vidljiva kad je riječ o članku 15. Na svakoj je državi ugovornici na prvom mjestu, zbog njezine odgovornosti za ‘opstanak [njezina] naroda’, da odredi kad je taj opstanak ugrožen ‘izvanrednim stanjem’ i, ako jest, koliko je daleko potrebno ići u pokušaju da se opasnost prevlada. Zbog njihova neposrednog i stalnog kontakta s prijetećom nuždom trenutka, nacionalne su vlasti u načelu u boljem položaju od međunarodnog suca prosuditi postoji li takvo izvanredno stanje te priroda i opseg derogacije nužni da bi se ono otklonilo. U tom pitanju članak 15. stavak 1. ostavlja tim vlastima široku slobodu prosudbe.

Neovisno o tome, države ne uživaju neograničenu slobodu u tom području. Sud koji je, zajedno s Komisijom, odgovoran za osiguranje nadzora nad obvezama država (članak 19.) ovlašten je presuditi jesu li države prekoračile ‘opseg koji je strogo određen potrebama krize’. Nacionalni stupanj slobodne prosudbe prati, prema tome, europski nadzor (*European supervision*).“

Sukladno tome, iako su njihova postupanja pod „europskim nadzorom“, države članice u primjeni članka 15. Konvencije imaju iznimno široko područje slobodne prosudbe.

U osnovi nije potrebno prethodno formalno proglasiti (kvalificirano) izvanredno stanje u zemlji da bi država pribjegli derogiranju svojih obveza na temelju članka 15. Konvencije. Dostatno je da u jednom zakonu država odstupa od neke obveze iz Konvencije i to obrazloži postojanjem „izvanrednog stanja koje ugrožava opstanak naroda“ u smislu članka 15. Konvencije.⁵ Je li doista postojalo takvo stanje, ocjenjuje sam Sud u postupku (usp. *A. i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], br. 3455/05, 19. veljače 2009., par. 175. – 181.).

Ipak, treba primijetiti da su u svih osam država članica, koje su do 7. travnja 2020. notificirale derogaciju Konvencije, nadležne vlasti prethodno formalno proglasile (kvalificirano) izvanredno stanje u zemlji. Pojedine druge države članice Vijeća Europe također su ga proglasile (primjerice, Finska, Italija, Litva, Mađarska, Portugal, Slovačka, Srbija, Španjolska), ali (za sada) nisu notificirale derogaciju Konvencije. Ostale države članice Vijeća Europe (za sada) nisu formalno proglasile izvanredno stanje u svojim zemljama, a nisu ni notificirale derogaciju Konvencije. Među njima je i Hrvatska. Prema tome, iako je u svim državama članicama Vijeća Europe zbog pandemije koronavirusa *de facto* teško poremećena uobičajena organizacija života nacije i iako su sve države poduzele slične ili usporedive mjere u borbi protiv pandemije bolesti COVID-19, postupa-

⁴ European Court of Human Rights, *Guide on Article 15 of the Convention – Derogation in time of emergency*, Last update: 31.12.2019, točke 4. i 5., str. 5., https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_15_ENG.pdf (pristup: 3. travnja 2020.).

⁵ Usp. derogaciju Ujedinjenog Kraljevstva od 18. prosinca 2001. koja se odnosila na proširene ovlasti uhićenja i pritvaranja, što su bile propisane Zakonom o antiterorizmu, zločinu i sigurnosti iz prosinca 2001. godine, a koje su izlazile izvan okvira ograničenja koje dopušta Konvencija (primjerice, pritvaranje osoba bez dovođenja pred suca). Derogacija je povučena nakon što je taj zakon stavljen izvan snage 14. ožujka 2005. Podrobnije Omejec, op. cit. (bilj. 2), str. 80. – 84.

nja država članica Vijeća Europe međusobno se razlikuju kad je riječ o prosudbi potrebe derogiranja obveza iz Konvencije.

U svojoj izjavi od 20. ožujka 2020. Daniel Holtgen, glasnogovornik Vijeća Europe, istaknuo je da je „većina mjera poduzetih radi sprječavanja širenja koronavirusa već obuhvaćena Konvencijom i stoga trenutačno ne potičemo, a ponajmanje obvezujemo države članice na takvu notifikaciju“. Holtgen u tom smislu zaključuje da je „očito da je iznimka moguća bez derogacije na temelju članka 15.“, dodajući da «to ne isključuje mogućnost poduzimanja i mjera koje nisu obuhvaćene Konvencijom, a one bi tada morale biti propisno notificirane». ⁶ Iz te bi izjave proizlazilo da Vijeće Europe smatra kako su za opravdanje poduzetih mjera uzrokovanih pandemijom koronavirusa dostatne iznimke koje su propisane već u samim materijalnim odredbama Konvencije kojima se uređuju pojedina prava i slobode (osobito iznimke koje su dopuštene radi zaštite zdravlja i javnog reda). Drugim riječima, proizlazi da bi samo u slučaju da poduzete mjere izlaze izvan okvira iznimki dopuštenih u materijalnoj odredbi Konvencije kojom se uređuje pojedino pravo, države članice Vijeća Europe bile dužne, pozivajući se na članak 15., notificirati derogaciju Konvencije.

U tom svjetlu, postoji prijeka potreba za temeljitom i sveobuhvatnom analizom mjera koje države članice Vijeća Europe trenutačno poduzimaju u borbi protiv bolesti COVID-19 s aspekta njihove dopuštenosti na temelju Konvencije, uključujući i potrebu njezine derogacije. Tu je analizu među prvima proveo Jeremy McBride prema stanju na dan 27. ožujka 2020. McBride je londonski odvjetnik (Monckton Chambers), koji je zastupao žrtve u mnogim važnim slučajevima pred Sudom, i gostujući profesor na Central European University, Budimpešta. Zbog važnosti njegove analize i za nadležna tijela državne i javne vlasti, i za suce, i za odvjetnike, i za potencijalne žrtve povreda konvencijskih prava, autorica je tu stručnu analizu prevela na hrvatski jezik te je objavljujemo u cijelosti.

Autoričin završni osvrt sadržan je na str. 14. ovog priloga.

⁶ Makszimov, Vlagyislav, *Coronavirus derogations from human rights send wrong signal, say MEPs*, EURACTIV, 25. ožujka 2020., <https://www.euractiv.com/section/justice-home-affairs/news/coronavirus-derogations-from-human-rights-send-wrong-signal-say-meps/> (pristup: 5. travnja 2020.).

JEREMY McBRIDE

COVID-19 I EUROPSKA KONVENCIJA O LJUDSKIM PRAVIMA

UVOD	6
OBVEZA DJELOVANJA	6
SLOBODA I KRETANJE	7
ULAZAK I IZLAZAK	8
PRIVATNI I OBITELJSKI ŽIVOT	9
TESTIRANJE I LIJEČENJE	9
FUNKCIONIRANJE SUDOVA	10
JAVNA I PRIVATNA OKUPLJANJA	10
INFORMACIJE I IZRAŽAVANJE	11
VJENČANJA I SPROVODI	11
OBRAZOVANJE	12
RADNA OBVEZA	12
IMOVINA	13
ZAKLJUČAK	13

COVID-19 I EUROPSKA KONVENCIJA O LJUDSKIM PRAVIMA⁷

Jeremy McBride, odvjetnik, Monckton Chambers, London, i gostujući profesor na Central European University, Budimpešta

UVOD

Brzo širenje koronavirusa - i opasnost za život koju sa sobom nosi te težak teret koji leži na zdravstvu zbog liječenja osoba oboljelih od bolesti COVID-19, bolesti koju taj virus uzrokuje - dovelo je do nametanja brojnih ograničenja normalnom načinu života u državama članicama Vijeća Europe. Ta ograničenja nužno utječu na uživanje prava i sloboda zajamčenih Europskom konvencijom o ljudskim pravima („Konvencija“)⁸ neovisno o tome je li njihovo nametanje pratila obavijest o derogiranju obveza iz članka 15. Konvencije, kao što su to nedavno učinile Armenija, Estonija, Gruzija, Latvija, Republika Moldavija i Rumunjska. Potreba za takvim derogacijama može ovisiti o čimbenicima kao što su priroda ograničenja i/ili njihovo trajanje, što se u nastavku dalje razmatra.

Postupanje države u odnosu na bilo koji oblik bolesti nije do sada bilo značajno zastupljeno u zahtjevima pred Europskim sudom za ljudska prava („Sud“). Zapravo, ti su se zahtjevi odnosili na navodnu prikladnost mjera za zaštitu zatvorenika od hepatitisa, AIDS-a i tuberkuloze, odnosno na liječenje oboljelih od tih bolesti. U pojedinim slučajevima utvrđena je povreda zabrane nečovječnog i ponižavajućeg postupanja iz članka 3. Konvencije. Također je postojao jedan slučaj pritvaranja osobe oboljele od AIDS-a, kao i slučaj nametanja karantene zbog koje je jedan član obitelji bio spriječen posjetiti drugog člana obitelji, a koji su otvorili pitanja vezana uz poštovanje prava na slobodu i sigurnost iz članka 5., odnosno poštovanja prava na obiteljski život iz članka 8.

Nakon razmatranja obveze da se djeluje kako bi se odgovorilo na prijetnju uzrokovanu koronavirusom, u ovom se osvrtno razmatraju potencijalne implikacije koje poduzete ili predviđene mjere imaju na poštovanje obveza iz Konvencije vezanih uz ograničenja, uključujući i stupanj do kojeg one mogu zahtijevati derogaciju ili do kojega bi mogle prijeći ono što je derogacijom dopušteno.

U mjeri u kojoj se mora posegnuti za derogacijom kako bi se opravdalo odstupanje od zahtjeva koje se moraju poštovati onda kad nije prizvano izvanredno stanje, uvjeti propisani u članku 15. moraju biti ispunjeni. Nema sumnje da je prijetnja uzrokovana koronavirusom, ovisno o zemlji o kojoj je riječ, bilo stvarna ili neposredna, takva da uključuje čitavu naciju i utječe na nastavak

organiziranog života u zemlji (*A. i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], br. 3455/05, 19. veljače 2009.).

Je li opasnost takva da su mjere ili ograničenja, koje bi bile dopuštene u normalnijim okolnostima, neodgovarajuće pa dopuštaju opsežnije zadiranje u derogabilna prava i slobode nego što bi to inače bilo moguće, treba se utvrditi pozivanjem na nužnost situacije. Međutim, u svim slučajevima te mjere ne smiju prijeći one koje su strogo potrebne, što podrazumijeva postojanje zaštitnih sredstava protiv moguće zlouporabe ovlasti.

Sva ograničenja - bilo da se temelje na derogaciji ili ne - moraju, naravno, imati pravnu osnovu, a to uključuje i poštovanje relevantnih ustavnih jamstava i zahtjeva države članice o kojoj je riječ (*Mehmet Hasan Altan protiv Turske*, br. 13237/17, 20. ožujka 2018.).

OBVEZA DJELOVANJA

Izazov koji COVID-19 postavlja u odnosu na opasnost za život i tjelesni integritet nesumnjivo ima potencijal da angažira pozitivne obveze države članice u odnosu na poštovanje prava na život iz članka 2. i prava na poštovanje privatnog života iz članka 8. Dakako, postoji prostor za tvrdnju da nedovoljni koraci u informiranju javnosti o rizicima koje nosi zaraza koronavirusom i u savjetovanju određenih preventivnih koraka mogu rezultirati povredom pozitivne obveze poduzimanja nužnih mjera za zaštitu života, kao što je to bio slučaj u nekim drugim okolnostima koje je Sud razmatrao.

Međutim, opasnost koja prijete od fizičkih stanja poput nakupljanja metana (kao u *Öneryildiz protiv Turske* [VV], br. 48939/99, 30. studenoga 2004.) ili neodgovarajuće obrane od prirodnih opasnosti (kao u *Budayeva i drugi protiv Rusije*, br. 15339/02, 20. ožujka 2008.) nesumnjivo je drugačijeg karaktera od one koja proizlazi iz pojave potpuno novog virusa, kako zbog vrlo specifičnog mjesta u kojem su ta stanja postojala tako i zbog unaprijed poznate težine rizika što ju je nosila neaktivnost.

Nadalje, u suočavanju s opasnostima za život i tjelesni integritet mora se voditi računa o operativnim odabirima koje država mora napraviti glede prioriteta i resursa (vidjeti, primjerice, *Osman protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], br. 23452/94). Premda bi kasniji pogled unazad mogao upućivati na to da bi drugačiji način djelovanja bio bolji, to nije temelj za utvrđenje povrede Konvencije.

Ipak, jednom kad postane jasna priroda mjera potrebnih za svladavanje prijetnje, a država je ta koja ih treba poduzeti - posebno kroz ograničenje aktivnosti koje bi mogli poduzimati građani - tada bi se propust da ih se usvoji mogao sagledati kao povreda pozitivnih obveza iz članaka 2. i 8. Konvencije (kao u *Finogenov i drugi protiv Rusije*, br. 18299/03, 20. prosinca 2011.). Naravno, moglo bi biti puno lakše procijeniti sposobnost države za djelovanje nego prosuditi koje su to mjere što bi ih trebalo poduzeti, pogotovo ako o najboljem načinu postupanja postoji sukobljeno medicinsko i znanstveno mišljenje.

⁷ Izvor: ECRH blog, dostupno na <https://echrblog.blogspot.com/2020/03/an-analysis-of-covid-19-responses-and.html?m=1> (pristup: 7. travnja 2020.).

⁸ Autor se u nastavku teksta služi akronimom „EKLJP“.

Ono što pandemiju koronavirusa u tom smislu čini osobito teškom jest to što odgovor ne može biti lokalna, a što je prekogranična suradnja nesumnjivo ključna. Osim toga, iako bi mogla postojati odgovornost zbog nepoduzimanja nekih prisilnih mjera za suzbijanje ponašanja koje dovodi u opasnost život i tjelesni integritet drugih - poput ignoriranja zahtjeva za socijalnim distanciranjem - nesumnjivo će postojati granice do kojih će to biti izvedivo kada se uspoređi s ponašanjem pojedinaca, identitet kojih je moguće utvrditi, koji ometaju druge u uživanju prava i sloboda iz Konvencije (usp. *Identoba i drugi protiv Gruzije*, br. 73235/12, 12. svibnja 2015.).

SLOBODA I KRETANJE

Međutim, nesporno postojanje neke obveze djelovanja radi zaštite života i tjelesnog integriteta sigurno će biti relevantno u prosudbi prikladnosti ograničenja koja mogu biti nametnuta drugim pravima i slobodama. Tako članak 5. stavak 1. točka (e) propisuje da je sprječavanje širenja raznih bolesti jedan od razloga zbog kojih se osoba može lišiti slobode.

Nadalje, zaštita zdravlja legitiman je cilj zbog kojeg se mogu ograničiti pravo na poštovanje privatnog i obiteljskog života, na slobodu iskazivanja vjeroispovijedi ili uvjerenja, na slobodu izražavanja i slobodu okupljanja i udruživanja, u skladu s člancima 8. do 11. EKLJP-a, te pravo na slobodu izbora boravišta ili napuštanja bilo koje države, uključujući vlastitu, u skladu s člankom 2. Protokola br. 4 uz EKLJP.

Sud je u odnosu na lišenje slobode utvrdio (u *Enhorn protiv Švedske*, br. 56529/00, 25. siječnja 2005.) da se mora pokazati i to da je širenje zarazne bolesti opasno za javno zdravlje ili sigurnost i da je pritvaranje zaražene osobe krajnje pribježište za sprječavanje širenja zaraze, budući da su manje stroge mjere ocijenjene i utvrđene nedostatnima za zaštitu javnog interesa. Štoviše, uvijek kada ta mjera prestanu biti ispunjena, prestaje postojati i osnova za lišenje slobode.

Što se tiče ograničenja drugih prava, standard koji mora biti ispunjen jest da ona moraju biti nužna u demokratskom društvu, a time i razmjerna legitimnom cilju koji se nastoji postići. Pritom će država nesumnjivo imati određeno područje slobodne prosudbe. Međutim, Sud je u jedinom predmetu u kojem se razmatrala primjena karantene - *Kuimov protiv Rusije*, br. 32147/04, 8. siječnja 2009. - istaknuo da ograničenje mora biti „privremena mjera, koja se mora prekinuti čim to okolnosti dopuste“ i da „stroga i dugotrajna ograničenja ... dugo trajanje vrlo vjerojatno će biti nerazmjerno legitimnom cilju kojem se teži“ (par. 96.). To upućuje na to da će pristup procjeni dopuštenosti ograničenja biti većinom isti, o kojem god pravu ili slobodi bila riječ.

Neovisno o tome, u slučaju bolesti COVID-19 valjalo bi imati na umu da je Sud bio spreman prihvatiti - čak i bez derogacije iz članka 15. Konvencije - ekstenzivno miješanje u pravo kada je država usvojila mjere koje su bile odgovor

na „postojanje iznimno teške krize bez presedana“ (iako financijske prirode; *Koufaki i Adedy protiv Grčke* (odluka), br. 57665/12, 7. svibnja 2013., u par. 37.). Iako je taj pristup usvojen u odnosu na miješanje u pravo vlasništva nastalo zbog snižavanja plaća i zarada u cilju zaštite nacionalne ekonomije, ne bi čudilo da se u odnosu na ekstenzivna ograničenja za očuvanje zdravstvene infrastrukture prizna prilično velikodušno, ako ne i neograničeno, područje slobodne prosudbe. To je posebno vjerojatno zbog očite potrebe za općim mjerama, a ne onima koje se poduzimaju protiv određenih pojedinaca, što se vidi iz malobrojnih predmeta o kojima je Sud do sada odlučivao u sličnim pitanjima.

U slučaju *Enhorn* Sud je utvrdio da je „virus HIV bio i jest opasan za javno zdravlje i sigurnost“. Međutim, nije utvrđeno da je obvezna izolacija podnositelja zahtjeva u tom slučaju predstavljala krajnje pribježište kako bi ga se spriječilo u širenju virusa HIV, budući da nisu bile razmotrene manje stroge mjere i nije bila utvrđeno da bi one bile nedostatne za zaštitu javnog interesa. Nadalje, Sud je također utvrdio da trajanje izolacije - od gotovo jedne i pol godine u razdoblju od skoro sedam godina - nije uspostavilo pravednu ravnotežu između potrebe da se osigura zaustavljanje širenja virusa HIV i podnositeljeva prava na slobodu.

Preostaje utvrditi predstavljaju li do sada nametnuta ograničenja radi zaustavljanja širenja koronavirusa lišenje slobode ili je riječ samo o miješanju u slobodu kretanja iz članka 2. Protokola br. 4 uz EKLJP. Kao što Sud neprekidno ističe: „Polazna točka za utvrđenje je li netko lišen slobode u smislu članka 5. mora biti njegova/njezina konkretna situacija, a u obzir se mora uzeti cijeli nizu čimbenika kao što su vrsta, trajanje, učinci i načina provedbe mjere o kojoj je riječ. Razlika između lišenja i ograničenja slobode samo je u stupnju ili intenzitetu, a ne u prirodi ili u materijalnoj biti (*substance*)“ (*De Tommaso protiv Italije* [VV], br. 43395/09, 23. veljače 2017., par. 80).

Zatočenje u vlastitom domu zasigurno može dovesti do lišenja slobode unatoč tome što uvjeti u domu mogu biti puno bolji nego u zatvoru (vidjeti *Buzadji protiv Republike Moldavije* [VV], br. 23755/07, 5. srpnja 2016.). Međutim, postoji razlika između potpune zabrane napuštanja vlastitog doma i nemogućnosti da to učinite, osim u slučaju nužde, između 22.00 i 6.00 sati. Ovo potonje ne bi se smatralo „kućnim pritvorom“, a time ni lišenjem slobode u smislu članka 5. Konvencije (kao u *De Tommasu*).

Na još veće ograničenje mogućnosti napuštanja vlastitog doma - poput onoga radi odlaska u neophodnu kupovinu ili vježbanje - moglo bi se gledati drugačije čak i ako nema neke stvarne fizičke prisile, posebno ako je na snazi potpuna zabrana primanja posjeta (usp. situaciju u *Guzzardi protiv Italije* [P], br. 7367/76, 6. studenoga 1980. s *Nada protiv Švicarske* [VV], br. 10593/08, 12. rujna 2012.). Međutim, izostanak bilo kakvog nadzora u tim slučajevima mogao bi biti olakšavajući čimbenik, jer te osobe tako neće biti pod isključivim nadzorom vlasti (usp. izostanak nadzora u *Nada* s njegovim postojanjem u *Amuur protiv Francuske*, br. 19776/92, 25. lipnja 1996.).

Odlučujući *čimbenik* u prilog stajalištu da je riječ o lišenju slobode mogle bi biti i posljedice do kojih dovodi nepridržavanje zahtjeva da se ostane doma, poput visokih kazni ili prisilnih zatočenja (kao što se to predviđa u derogaciji Gruzije).

Bez obzira na to predstavlja li socijalno distanciranje koje se prisilno nameće kaznenim sankcijama lišenje slobode ili samo miješanje u slobodu kretanja, njegova prihvatljivost kao ograničenja obaju konvencijskih prava ovisit će o brojnim čimbenicima. Stoga je važno može li se pokazati da je ono bilo nužno za zaustavljanje širenja koronavirusa, da je mjera usvojena tek nakon što se pokazalo da druga manje opsežna ograničenja nisu djelovala i da ono nije trajalo dulje nego što je to zaista bilo potrebno za ostvarenje cilja kojem se težilo. Mogućnost nabave potrepština za život bit će važan čimbenik kod utvrđivanja je li poštovana ravnoteža između svakog od tih prava i javnog interesa. U tom smislu jednako važna bit će mogućnost komuniciranja s drugima te primanja vijesti i informacija (usp. *Amuur*).

Ograničenje pristupa određenim mjestima ili područjima ili dijelovima zemlje, pa čak i mjestima prebivanja, neizbježno će dovesti do miješanja u slobodu kretanja iz članka 2. Protokola br. 4 uz EKLJP. Međutim, ograničenje koje je onemogućilo pristup pojedinca određenom području grada, a koje je trajalo 14 dana, Sud nije smatrao nerazmjernim jer je bilo nametnuto kao odgovor na „izvanrednu situaciju“ zbog javnog trgovanja i uporabe teških droga nakon što se pokazalo da manje stroge mjere nisu bile djelotvorne (*Landvreugd protiv Nizozemske*, br. 37331/97, 4. lipnja 2002., i *Olivieira protiv Nizozemske*, br. 33129/96, 4. lipnja 2002.).

Međutim, mnogobrojna trenutačno nametnuta ograničenja imaju opću primjenu, a pogađaju mnoga područja zemlje i u nekim slučajevima sprječavaju ljude da putuju osim na vrlo kratke udaljenosti od njihova doma. Nadalje, derogacija Estonije uvodi ograničenje putovanja na određene otoke, dopuštajući samo osobama sa stalnim prebivalištem da idu na njih ako ne pokazuju simptome bolesti COVID-19. Razmjernost tih ograničenja - u odnosu na njihov opseg i trajanje - ovisit će o njihovoj dokazanoj relevantnosti za sprječavanje širenja bolesti, ali i o njihovom utjecaju na dostupnost životnih potrepština, poput kupovine hrane i pristupa novcu (podnositelj zahtjeva u predmetu *Landvreugd* još uvijek je mogao podići socijalno osiguranje i poštu iz područja inače obuhvaćenog zabranom), pa čak i o smještaju osoba koje se nisu mogle vratiti u svoje mjesto prebivalište.

Uvjetni otpust zatvorenika - kao što je predviđeno u derogacijama Gruzije i Latvije – mogao bi zaštititi osobe puštene na slobodu od opasnosti da budu zaraženi. Međutim, to se ne bi smjelo napraviti, a da se ne procijeni rizik koji bi time mogao nastati članovima zajednice jer bi posezanje za fizičkim nasiljem od strane osobe puštene na slobodu moglo biti u suprotnosti s dužnošću skrbi prema žrtvi, što bi dovelo do povrede članaka 2. i 3. (vidjeti *Maiorano i drugi protiv Italije*, br. 28634/06, 15. prosinca 2009., i *Opuz protiv Turske*, br. 33401/02, 9. srpnja 2009.)

Čini se da derogacija Latvije također predviđa mogućnost produljenja kazni zatvorenika. Svako takvo produljenje, zbog vjerojatnog nepostojanja kauzalne veze s izvornom kaznom, neće biti opravdano prema članku 5. stavku 1. točki (a). Nadalje, ako nije riječ o mjeri potrebnoj za sprječavanje širenja zarazne bolesti - kao u slučaju kada je taj zatvorenik bio zaražen koronavirusom - a time i o opravdanom lišenju slobode na temelju članka 5. stavka 1. točke (d), oslanjanje na derogaciju bilo bi nesumnjivo nužno da se sprječi povreda Konvencije. Međutim, u tim okolnostima teško je zamisliti da bi nužnost situacije doista strogo zahtijevala odgodu puštanja na slobodu.

ULAZAK I IZLAZAK

Derogacije Armenije, Estonije i Latvije predočuju zabranu ulaska u te države svim ili nekim osobama koje nisu njihovi državljani ili zakoniti rezidenti. Nadalje, Armenija predočuje da svojim građanima zabranjuje izlazak iz zemlje osim radi transporta roba, a slični rezultat postići će naredba o zatvaranju međunarodnog putničkog prometa koju je donijela Latvija, kao i nalaganje da se sva poslovna putovanja u zemlje pogođene koronavirusom otkažu, odgode i ne planiraju te pozivanje pojedinaca da odustanu od putovanja u inozemstvo. Republika Moldavija i Rumunjska u svojim derogacijama predočuju nespecificirana ograničenja slobode kretanja.

Sukladno članku 3. stavku 2. Protokola broj 4. uz EKLJP, nitko ne smije biti lišen prava da uđe na područje države čiji je državljanin. Usprkos derogacijama, to pravo njima ne bi bilo narušeno. Osim toga, izuzeće koje je propisano u odnosu na zakonite rezidente u skladu je s njihovim pravom na poštovanje privatnog i obiteljskog života iz članka 8. Međutim, mogle bi se javiti poteškoće u poštovanju obaju prava u slučaju da bude osporeno državljanstvo ili zakonito boravište u državi koja zabranjuje ulazak (vidjeti *Oudrhiri protiv Francuske* (odluka), br. 19554/92, 31. ožujka 1993.). U slučajevima u kojima je taj status neopravdano uskraćen, odbijanje ulaska značilo bi protjerivanje suprotno prethodno navedenim pravima.

Stoga će biti bitno da i dalje postoji djelotvorno pravno sredstvo za ostvarivanje tih prava, sukladno članku 13. EKLJP-a (vidjeti za povredu te odredbe u *Milen Kostov protiv Bugarske*, br. 40026/07, 3. rujna 2013., u odnosu na srodno pravo iz članka 2. Protokola br. 4). Nadalje, budući da bi učinci odbijanja ulaska mogli za tu osobu značiti povratak u državu koja bi mu mogla odbiti ulazak ili njegovo izlaganje velikom riziku od zaraze koronavirusom, korištenje takvog pravnog sredstva moralo bi imati suspenzivni učinak na izvršenje bilo koje odluke o udaljavanju (usp. *M. S. S. protiv Belgije i Grčke* [VV], br. 30696/09, 21. siječnja 2011., u par. 293).

Iako članak 3. stavak (2) Protokola br. 4 uz EKLJP ne specificira nikakva ograničenja koja bi se mogla nametnuti pravu koje je njime zajamčeno, za očekivati je da će ih Sud smatrati impliciranim (usp. takav pristup neograničenom pravu na obrazovanje u *Leyla Şahin protiv*

Turske [VV], br. 44774/98, 10. studenoga 2005., u par. 154). Štoviše, to pravo nije nederogabilno. Moglo bi se stoga tvrditi da bi zabrana povratka državljanima i zakonskim rezidentima na privremenoj osnovi bila ključna zbog postojanja rizika da oni zaraze druge koronavirusom. Međutim, Sud gotovo sigurno to ne bi smatrao dostatnim opravdanjem uzimajući u obzir mjere predostrožnosti koje službene osobe mogu poduzeti kako bi izbjegle da budu zaražene na mjestu ulaska te mogućnost, koja iza toga slijedi, da se te osobe stave u karantenu. Blanketni i neselektivni pristup također bi se mogao dovesti do diskriminacije na temelju zdravstvenog stanja osobe (usp. *Kyutin protiv Rusije*, br. 2700/10, 10. ožujka 2011.).

Članak 2. stavak 2. Protokola br. 4 uz EKLJP osobama jamči mogućnost da napuste bilo koju zemlju, uključujući i vlastitu. Međutim, članak 2. stavak 3. predviđa da ostvarivanje tih prava može biti podvrgnuto ograničenjima, uključujući ona radi zaštite zdravlja, ako je to nužno u demokratskom društvu. Takva su ograničenja, izvan onih vezanih uz zdravstvenu krizu, bila dopuštena, primjerice, radi ispunjavanja obveza vojne službe (*Marangos protiv Cipra* (odluka), br. 31106/96, 20. svibnja 1997.) i radi sprječavanja zločina (*Antonov i drugi protiv Ukrajine*, br. 14183/02, 22. studenoga 2005.).

Za privremeno ograničavanje odlaska iz zemlje svim osobama, u situaciji kada postoji neizvjesnost o tome bi li one tamo zarazile druge osobe ili bi se vratile u zemlju kao zaražene osobe, vrlo vjerojatno bi se smatralo da uspostavlja pravednu ravnotežu između zahtjeva općeg interesa i prava tih pojedinaca. Međutim, teže će biti opravdati to ograničavanje putovanja izvan zemlje ako se njime sprječava osobi povratak u zemlju u kojoj ima prebivalište ili ako ono traje dulje vrijeme, pogotovo ako u zemlji koju je trebala posjetiti nije postojala opasnost od zaraze. Stoga bi se potreba za takvom zabranom trebala periodično preispitivati (usp. *A. E. protiv Poljske*, br. 14480/04, 31. ožujka 2009.).

PRIVATNI I OBITELJSKI ŽIVOT

Utjecaj karantene zbog gripe na mogućnost kontakata između oca i njegovog djeteta bio je samo djelomično osnova za miješanje u podnositeljevo pravo na obiteljski život, koje je Sud razmatrao u slučaju *Kuimov protiv Rusije*, br. 32147/04, 8. siječnja 2009. U tom slučaju, veći dio razmatranog razdoblja bio je rezultat stavljanja djeteta pod privremenu skrb o njegovom tjelesnom i psihičkom zdravlju. Međutim, u odnosu na razdoblje karantene - koje je trajalo malo dulje od 3 mjeseca - Sud je istaknuo da „nije trajalo nerazumno dugo, a podnositelj je k tome mogao jednom tjedno posjetiti i vidjeti A. kroz stakleni prozor“ (par. 103).

Moglo bi se smatrati da slične mogućnosti koje su rezultat zabrane posjećivanja rođaka radi sprječavanja širenja koronavirusa isključuju povredu članka 8. ako postoji dostupnost komunikacije putem video-poziva. Štoviše, relativno kratko trajanje karantene u slučaju *Kuimov* odražavalo je prirodu bolesti te bi se dulji prekid

kontakata mogao smatrati opravdanim za nešto što je toliko virulentno kao koronavirus.

TESTIRANJE I LIJEČENJE

Pritvaranje osobe radi testiranja na zarazu koronavirusom moglo bi biti opravdano na temelju članka 5. stavka 1. točke (b) EKLJP-a jer je provedeno u cilju ispunjavanja obveze propisane zakonom, ako zaista postoji zakonska obveza u tom smislu. Iako je to obično dopušteno samo ako je osoba prvo imala mogućnost da tu obvezu sama ispuni, neposredno pribjegavanje pritvaranju bez takve mogućnosti bilo bi moguće ako se pokaže da je to bitno za učinkovito izvršenje te obveze, što bi vjerojatno bio slučaj onda kada postoji bojazan da bi ta osoba mogla zaraziti druge (usp. pristup koji je usvojen u *McVeigh i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (izvješće), br. 8022/77, 18. ožujka 1981., a koji se odnosio na osobu osumnjičenu za umiješanost u terorističke aktivnosti).

Nijedno takvo pritvaranje ne smije biti arbitrarno niti se smije provoditi radi skrivene svrhe. Štoviše, mora poštovati načelo razmjernosti i osiguravati neposredno ispunjavanje obveze, pa bi trebalo biti prilično kratkotrajno i zasigurno prestati nakon što se obveza ispuni (usp. predugo trajanje pritvora zbog provjere identiteta u *Vasileva protiv Danske*, br. 52792/99, 25. rujna 2003., i *Epple protiv Njemačke*, br. 77909/01, 24. ožujka 2005., te propuštanje puštanja na slobodu nakon završetka takve provjere u *Shimovolos protiv Rusije*, br. 30194/09, 21. lipnja 2011.).

Nadalje, obvezno testiranje na tuberkulozu testom kožne reakcije na tuberkulin ili rendgenom prsnog koša radi zaštite zdravlja javnosti i te osobe nije smatrano nerazmjernim miješanjem u pravo na tjelesni integritet iz članka 8. Konvencije (*Acamanne i drugi protiv Belgije* (odluka), br. 10435/83, 10. prosinca 1984.), a vjerojatno je da će se slično stajalište zauzeti i u odnosu na relativno neinvazivne metode testiranja na koronavirus. Međutim, način na koji se provodi testiranje ne bi smjela pratiti takva opresivna sila koja bi ga mogla pretvoriti u uporabu nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja (usp. *Jalloh protiv Njemačke* [VV], br. 54810/00, 11. srpnja 2006.).

S druge strane, prisilno liječenje pritvorene osobe koje predstavlja stvarnu terapijsku nužnost prema ustaljenim načelima medicine ne bi trebalo dovesti do povrede članka 3. EKLJP-a. To se sigurno neće dogoditi kada je medicinska potreba uvjerljivo pokazana, a postupovna jamstva poštovana. U slučaju prisilnog hranjenja, ta su jamstva bila praćena sudskim dopuštanjem (*Nevmerzhtsky protiv Ukrajine*, br. 54825/00, 5. travnja 2005., u par. 94.). Međutim, čini se da se takvo što neće zahtijevati u slučaju kada postoji medicinska potreba da se spasi život osobe ako je postupak jednostavan i dobro utemeljen (*Bogumil protiv Portugala*, br. 35228/03, 7. listopada 2008.).

Štoviše, sudsko odobrenje vjerojatno se neće smatrati nužnim ako je riječ o manje invazivnoj medicinskoj intervenciji. Doista, čini se da je to Sud implicitno prihvatio u odnosu na obvezno cijepljenje bez uporabe

sile ili prijetnje silom, a koje je (cijepljenje) Sud ocijenio miješanjem u tjelesni integritet osobe prema članku 8. (*Solomakhin protiv Ukrajine*, br. 24429/03, 15. ožujka 2012.). Međutim, Sud je smatrao da nema povrede članka 8. EKLJP-a kada je takvo cijepljenje provedeno u cilju zaustavljanja širenja zaraznih bolesti, a liječničko osoblje je prije cijepljenja provjerilo podobnost osobe za cijepljenje i na taj način osiguralo da ono neće biti na štetu te osobe do mjere koja bi narušila ravnotežu interesa između osobnog integriteta i javnog interesa zaštite zdravlja stanovništva.

Drugačije stajalište može biti prihvaćeno onda kada bi cijepljenje naštetilo zdravlju osobe ili u slučaju da je korišteno nekvalitetno cjepivo kojem je istekao rok trajanja, što nije utvrđeno u tom predmetu. Nadalje, korištenje još uvijek eksperimentalnog cjepiva bez odobrenja te osobe nesumnjivo bi se smatralo povredom barem članka 8. EKLJP-a.

Međutim, Sud je priznao da obvezno cijepljenje tijekom epidemije radi zaštite drugih preteže nad prigovorima utemeljenim na vjerskim uvjerenjima (*Jehovini svjedoci Moskve i drugi protiv Rusije*, br. 302/02, 10. lipnja 2010., u par. 136).

Zahtjev za pružanje liječničke pomoći za koji je prihvaćeno da proizlazi iz članka 3. EKLJP-a u odnosu na osobe u pritvoru (vidjeti, primjerice, *Khudobin protiv Rusije*, br. 59896/00, 26. listopada 2006.) sigurno bi se smatrao jednako primjenjivim na osobe čije zatvaranje kroz socijalno distanciranje dovodi do lišenja slobode prema članku 5. EKLJP-a. Međutim, ta obveza ne bi zahtijevala pružanje liječničkog tretmana iznad razine opće dostupne zdravstvene zaštite i, kao što je Sud utvrdio, to se može oblikovati određivanjem prioriteta prilikom raspodjele ograničenih državnih resursa (vidjeti, primjerice, *Pentiacova i drugi protiv Moldavije* (odluka), br. 14462/03, 4. siječnja 2005.).

Štoviše, odbijanje pristupa liječničkim tretmanima koji su još uvijek eksperimentalni ne bi se smatralo suprotnim pravima iz članaka 3. i 8. EKLJP-a (*Hriztozov i drugi protiv Bugarske*, br. 47039/11, 13. studenoga 2012.). Nadalje, dvojbena je hoće li se za raspodjelu resursa zdravstvene zaštite prioritarno pružateljima osnovnih usluga ili onima koji imaju najviše šanse da prežive smatrati da nema objektivno i razumno opravdanje do mjere da to povlači primjenu zabrane diskriminacije iz članka 14. EKLJP-a u kombinaciji s pravima iz članaka 3. i 8. EKLJP-a.

FUNKCIONIRANJE SUDOVA

Briga da se zaštite svi koji su uključeni u pravosudne sustave ima i nastaviti će imati utjecaja na vođenje postupaka pred sudovima. Na nekim sudskim instancijama bit će moguće da se oni nastave bez značajnih smetnji korištenjem elektroničkih sredstava. Međutim, malo je vjerojatno da bi se to odnosilo na većinu kaznenih postupaka i mnogobrojne građanske i upravne postupke.

Na mnogim sudskim instancijama utjecaj će biti ograničen na kašnjenje, a ako kriza potraje samo nekoliko mje-

seci malo je vjerojatno da će uslijediti kršenje prava na suđenje u razumnom roku. Čak i ako poremećaj bude duži, vanjska priroda njegovog uzroka značit će da se on neće moći pripisati pogođenim državama sve dok su one poduzele sve moguće korake koji su im bili na raspolaganju kako bi ublažili njegov učinak (usp. situaciju razmatranu u *Khlebič protiv Ukrajine*, br. 2945/16, 25. srpnja 2017., nastalu zbog nemogućnosti pristupa ključnim dokumentima za sudske postupke zbog toga što dio teritorija države više nije bio pod njezinom kontrolom, a također i slučaj *Agga protiv Grčke* (br. 1), br. 37439/97, 25. siječnja 2000., u kojem se propustilo poduzeti mjere za rješavanje posljedica štrajka odvjetnika).

Nadalje, iako bi moglo doći do nekih smetnji u svezi s pokretanjem postupaka, pravo na pristup sudu nije apsolutno i nije vjerojatno da bi se u većini slučajeva smatralo kako to dovodi do povrede članka 6. stavka 1. EKLJP-a. Međutim, u hitnim slučajevima kada bi postupci mogli biti potrebni radi zaštite pojedinaca, primjerice, od nasilja u obitelji, nemogućnost dobivanja zaštitnih mjera od suda mogla bi dovesti do povreda članaka 2. i 3. EKLJP-a (usp. *Opuz protiv Turske*, br. 33401/02, 9. lipnja 2009.).

Ako nema derogacije, ne smije biti odstupanja od uobičajenih rokova za privođenje uhićene osobe pred suca koji je ovlašten utvrditi treba li ona biti puštena na slobodu (vidjeti *Brogan i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [P], br. 11209/84, 29. studenoga 1988). Međutim, čak i ako je došlo do derogacije koja bi mogla opravdati daljnje kašnjenje (poput značajnog manjka odgovarajućeg osoblja zbog toga što su mnogi među njima pogođeni koronavirusom), malo je vjerojatno da bi se kašnjenje duže od 7 dana prije nego što se takav ishod dogodio smatralo prihvatljivim (vidjeti *Aksoy protiv Turske*, br. 21987/93, 18. prosinca 1996. i *Sakik i drugi protiv Turske*, br. 23878/94, 26. studenoga 1997.).

Nadalje, vjerojatno bi bilo teško opravdati derogaciju prava na osporavanje zakonitosti pritvora iz članka 5. stavka 4. EKLJP-a (prihvaćanje jedne [derogacije] u predmetu *Irska protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [P], br. 5310/71, 18. siječnja 1978., čini se da je izvan smjera razvoja međunarodnog prava o ljudskim pravima koji je uslijedio nakon nje).

JAVNA I PRIVATNA OKUPLJANJA

Značajna ograničenja javnih okupljanja glede broja onih koji sudjeluju ili mjesta na kojima se mogu održati podržana su onda kada je cilj bio zaštititi javnu sigurnost ili sačuvati javni red (vidjeti, primjerice, *Chappell protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka), br. 12587/86, 14. srpnja 1987., i *Rai, Allmond i „Pregovarajte sada“ protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka), br. 25522/94, 6. travnja 1995.). Također je utvrđeno da raspuštanje skupa ne krši pravo na slobodu okupljanja kada je ono (bilo poduzeto u svrhu) zaštite zdravlja i sigurnosti onih koji su u njemu sudjelovali (vidjeti *Cisse protiv Francuske*, br. 51346/99, 9. travnja 2002). Međutim, to su bili slučajevi koji su se odnosili na izolirane događaje, a ne na ograničenja ili čak potpune za-

brane koje su primjenjuju na okupljanja, a koja se (ograničenja, odnosno zabrane) proširuju na velik dio, pa čak i na cijeli državni teritorij.

Ipak, Sud je prihvatio da opća zabrana prosvjeda može biti opravdana ako (a) postoji stvarna opasnost da oni rezultiraju neredom koji se ne može spriječiti drugim manje strogim mjerama i (b) sigurnosne procjene, pozivanje na koje služi da se zabrana opravda, jasno nadmašuju nepovoljan utjecaj te zabrane na prosvjede koji sami po sebi ne predstavljaju opasnost za javni red (vidjeti *Lashmankin i drugi protiv Rusije*, br. 57818/09, 7. veljače 2017., par. 434.). Na slične bi se procjene također moglo pozvati kada bi okupljanja u javnosti, bilo koje masovnosti, općenito predstavljala stvarni rizik od olakšavanja širenja zaraze - čak i ako neka to ne bi mogla - i na taj način pružiti opravdanje za posljedično miješanje u politička, vjerska ili društvena okupljanja koja su zaštićena člancima 11., 9. i 8. EKLJP-a.

Međutim, materijalna razmatranja, radi utvrđivanja je li nametanje određenih ograničenja okupljanja dulje od kratkog razdoblja razmjernan odgovor ili ne, ne bi obuhvaćala samo kontinuirano trajanje prijetnje od širenja zaraze, nego i bi li to dovelo do potpunog suzbijanja prava koja su esencijalni temelji demokratskog društva. Bez sumnje, vjersko bogoslužje ne mora uvijek biti kolektivno, a društveni kontakt može se održavati preko različitih oblika moderne tehnologije. Alternativni načini protesta mogli bi biti slabije dostupni i stoga bi ih bilo teže opravdati na duže vrijeme. Pružanje takvog opravdanja za to moglo bi se dovesti u vezu s utjecajem bilo kojih ograničenja slobode primanja i prenošenja informacija i ideja u ostvarivanju prava zajamčenog člankom 10. EKLJP-a.

INFORMACIJE I IZRAŽAVANJE

Postojanje pandemije poput one koja uključuje koronavirus nesumnjivo može izazvati paniku. Stoga mogu postojati želje vlasti da suzbiju širenje neistinitih ili nepouzdanih informacija, kao i kritiziranje službenog odgovora - lokalnog ili nacionalnog - na krizu koja se razvija. Primjerice, Armenija u svojoj derogaciji predviđa da izvještaji u bilo kojem obliku publikacije (uključujući web stranice i društvene mreže) o infekcijama, testiranju i izolaciji - bilo u zemlji ili drugdje - kao i svaka informacija koja izaziva paniku ili stvara rizik od njezine pojave, moraju upućivati isključivo na službene podatke koji su o tome izdani i ne proturječiti im. Ograničenja sličnog učinka mogla bi također proizlaziti iz mjera koje je u skladu s derogacijom usvojila Republika Moldavija, s ciljem koordinacije medijskih aktivnosti informiranja javnosti o situaciji, likvidacije njezinih posljedica i zaštite stanovništva, kao i radi uvođenja posebnih pravila za uporabu telekomunikacijskih sredstava.

Dakako, širina ograničenja predviđenog armenskom deklaracijom - koje ne zahtijeva razmatranje načina na koji je stajalište, različito od službenog, izraženo ili je li objavljena informacija doista točna - već na prvi pogled nije u skladu s javnom nadzornom ulogom medija koju

Sud smatra ključnom u demokraciji. Tako je, reagirajući na izjave jednog novinara, za koje se navodi da su stvorile paniku u javnosti, Sud smatrao da je novinareva zadaća bila „prenijeti informacije i ideje o relevantnim političkim pitanjima i izraziti mišljenja o mogućim budućim posljedicama konkretnih odluka koje je donijela Vlada „te je utvrdio da granice utvrđene u članku 10. stavku 2. EKLJP-a nisu bile prekoračene (kao u *Fatullayev protiv Azerbejdžana*, br. 40984/07, 22. travnja 2010., par. 122).

Štoviše, Sud smatra da su i novinari i nevladine organizacije odgovorni za pružanje pouzdanih i točnih informacija kada djeluju u svojoj nadzornoj ulozi čuvara (vidjeti, primjerice, *Magyar Helsinki Bizottság protiv Mađarske* [VV], br. 18030/11, 8. studenoga 2016. i *Radio France i drugi protiv Francuske*, br. 53984/00, 30. ožujka 2004.) pa stoga može postojati odgovornost za objavljivanje neistinitih informacija, a da prethodno nije poduzet nijedan korak radi provjere njihove vjerodostojnosti (*Sallusti protiv Italije*, br. 22350/13, 7. ožujka 2013).

U slučaju upotrebe društvenih medija od pojedinaca, čini se malo vjerojatnim da bi se nametanje kaznene odgovornosti za objave na društvenim medijima smatralo suglasnim s člankom 10. EKLJP-a, a da je pri tome izostao bilo kakav pokušaj procjene potencijala tih izjava da izazovu neke štetne posljedice, uz uzimanje u obzir političke i društvene pozadine protiv koje su (izjave) učinjene i granica njihova dosega (*Savva Terentyev protiv Rusije*, br. 10692/09, 28. veljače 2018.).

Bi li postojanje izvanrednog stanja moglo biti osnova za nametanje strožih ograničenja prava na slobodu izražavanja no što je to u normalnim okolnostima svest će se na način kojim se može pokazati da će ona (ograničenja) doista pridonijeti rješavanju krize. Iako cirkuliranje glasina i lažnih informacija može predstavljati smetnju, suzbijanje neslužbenih informacija i stavova protivno je demokraciji koju bi hitne mjere trebale zaštititi i može ugroziti povjerenje javnosti u vlade.

VJENČANJA I SPROVODI

Dopuštenost ograničenja okupljanja koja su već razmotrena neizbježno će utjecati i na ceremonije vjenčanja i pripadajuće proslave. Međutim, malo je vjerojatno da će se nametanje odgode mogućnosti sklapanja braka kao takvog, zbog valjano utemeljene zabrinutosti od širenja bolesti, smatrati arbitrarnim ili nerazmjernim, jer to nije nešto što bi moglo ugroziti samu bit prava iz članka 12. EKLJP-a (usp. *Frasik protiv Poljske*, broj 22933/02, 5. siječnja 2010.).

Broj smrtnih slučajeva i zabrinutost od širenja zaraze mogu dovesti do miješanja u mogućnost obitelji i prijatelja pokojnikâ da izaberu vrijeme, mjesto i način na koji se mogu održati njihovi pogrebni obredi i sahrane, kao i da im prisustvuju, što pripada pravu na poštovanje privatnog i obiteljskog života. Takvo miješanje bilo bi u skladu s člankom 8. EKLJP-a samo ako je uspostavljena pravedna ravnoteža između zaštite tog prava i legitimnog cilja javne sigurnosti (vidjeti, primjerice, *Sabanchiyeva i drugi protiv*

Rusije, br. 38450/05, 6. lipnja 2013., i *Ploski protiv Poljske*, br. 26761/95, 12. studenoga 2002.). Procjene stanja javnog zdravlja mogle bi imperativno dovesti do toga da se pogrebi održavaju uz izostanak obitelji i prijatelja pokojne osobe, ali malo je vjerojatno da bi to bilo opravdanje za propuštanje da ih se savjetuje o obredima koje treba slijediti - što bi moglo uključivati i članak 9. EKLJP-a - ili opravda uporaba posljednjeg počivališta koje bi bilo nepoznato.

OBRAZOVANJE

Kontinuirano pohađanje škola, visokih učilišta i sveučilišta više se ne smatra suglasnim s naporima u borbi protiv širenja koronavirusa. Međutim, zabrana uskraćivanja prava na obrazovanje prema članku 2. Protokola br. 1 EKLJP-a primjenjuje se na postojeće ustanove i malo je vjerojatno da bi nesposobnost njihovog funkcioniranja na njihov uobičajeni način značila da se ta zabrana može u potpunosti zanemariti. Dakako, jasno je da, uzimajući u obzir raspoložive resurse, bilo koja ograničenja koja su nametnuta moraju umanjiti pravo do te mjere da naruše samu njegovu bit i oduzmu mu njegovu djelotvornost (*Leyla Şahin protiv Turske* [VV], 44774/98, 10. studenoga 2005., par. 154).

Iako nikakvi posebni ciljevi nisu navedeni kao osnova za uvođenje ograničenja, za javno zdravlje uzelo bi se da je legitimna osnova da se to učini. Međutim, smatralo bi se da je ograničenje suglasno s člankom 2. Protokola br. 1 EKLJP-a samo onda kad postoji razuman odnos razmjernosti između sredstava koja su primijenjena i cilja koji se želi postići (*Leyla Şahin*, par. 154). U to bi nesumnjivo ulazilo pružanje obrazovanja preko internetskih sredstava kojim se pokušava kopirati koliko je to praktično moguće ono što bi normalno bilo osigurano. Malo je vjerojatno da bi prelazak na internetsku uslugu bio dovoljan razlog da se zaustavi pružanje poduke na određenom jeziku koje bi inače bilo osigurano (usp. *Catan i drugi protiv Moldavije i Rusije* [VV], br. 43370/04., 19. listopada 2012.).

Moglo bi biti nemoguće provesti ocjenjivanje na isti način kao što je to moguće kad su učenici i studenti u mogućnosti dolaziti u obrazovne ustanove o kojima je riječ. Međutim, izostanak bilo kakvog oblika završne ocjene uspješnosti na kraju kolegija ili obrazovne godine - posebno kada bi to bilo presudno za upis u drugu ustanovu ili za zaposlenje - vjerojatno bi se smatrao potkopavanjem učinkovitosti pruženog obrazovanja. Stoga bi se zahtijevao neki modificirani oblik ocjenjivanja koji bi postizao iste ciljeve kao i onaj normalni (usp. utvrđenje povrede članka 2. Protokola br. 2 EKLJP-a u predmetu *Mürsel Eren protiv Turske*, br. 60856/00, 7. veljače 2006., gdje su poništeni podnositeljevi rezultati ispita, a da za to nisu postojali pravna i racionalna osnova, što je rezultiralo arbitrarnošću).

To također može zahtijevati postavljanje zahtjeva za priznavanjem takvog modificiranog oblika ocjenjivanja od obrazovnih ustanova i poslodavaca (s tim u vezi vidjeti *Tarantino i drugi protiv Italije*, br. 25851/09, 2. travnja

2013., u kojem je Sud priznao važnost zadovoljavanja upisnih kriterija za upis na studijski program).

RADNA OBVEZA

Derogacija Republike Moldavije predviđa zabranu otkaza radnicima i građanima koji su pozvani da pružaju usluge u javnom interesu, dok derogacija Rumunjske predviđa moguća ograničenja prava na štrajk.

Zabrana prisilnog ili obvezatnog rada prema članku 4. stavku 2. EKLJP-a odredba je Konvencije koje se može derogirati. Međutim, čak i bez derogacije, ta je zabrana kvalificirana time što je stavkom 3. točkom (c) iz nje [to jest iz pojma „prisilni ili obvezatni rad – op. J. O.] isključena „svaka služba koja se traži u slučaju nepogode ili nesreće koje ugrožavaju život i blagostanje zajednice“. Bivša Europska komisija za ljudska prava smatrala je da obvezno sudjelovanje lovca zakupca lovnog zemljišta (njem. *Jagdpächter*; engl. *hunting tenant*) u mjerama kontrole epidemija ulazi u područje primjene ove iznimke (*S. protiv Savezne Republike Njemačke* (odluka), br. 9686/82, 4. listopada 1984.). Za ovo utvrđenje bilo je nesumnjivo značajno to što zadatak koji je podnositelj zahtjeva bio pozvan da provede nije bio previše udaljen od onoga što bi on inače činio – on je uživao prava lova (*shooting rights*) na području za koje je lokalna uprava izdala opći nalog za zaštitu od bjesnoće zahtijevajući punjenje plinom svih lisičjih jazbina - i nije predstavljalo nikakvu ozbiljnu opasnost za njega.

Pozivanje na ovu iznimku može biti moguće, prema tome, samo onda kada osoba koja je prisiljena na poduzimanje određenih zadataka ima stvarnu sposobnost da ih izvrši (eventualno uzimajući u obzir neku prikladnu obuku koja bi se mogla osigurati) i postoje odgovarajući napori da se ona zaštiti od rizika za njezino zdravlje ili sigurnost koji bi mogli nastati tijekom izvršenja zadatka. Prvi zahtjev normalno bi bio ispunjen kada se od nekoga jednostavno zahtijeva da ostane na postojećem radnom mjestu. Ispunjavanje posljednjeg zahtjeva ovisit će o distribuciji i instalaciji zaštitne opreme, preventivnom djelovanju poput ispitivanja te zahtjevima koji se postavljaju pred one koji dolaze u kontakt s onima koji obavljaju te zadatke (poput držanja određene udaljenosti od njih).

Nadalje, valja napomenuti da su u velikom broju slučajeva koji su se odnosili na liječnike koji pružaju hitne usluge – koje su više dio normalnog zdravstvenog sustava negoli one u situaciji koja je obuhvaćena stavkom 3. točkom (c) - važan čimbenik u utvrđenju da to ne uključuje prisilni ili obvezatni rad bio je nametnuti teret (koji nije bio nerazmjernan, tako da se rad nije mogao smatrati nepravednim, ili opresivnim, ili takvim da je stvorio tegobe koje su se mogle izbjeći (vidjeti, primjerice, *Koller protiv Austrije* (odluka), br. 23772/94, 28. lipnja 1995., i *Steindel protiv Njemačke* (odluka), br. 29878/07, 14. rujna 2010.). Opseg obveze rada, kao i njegov utjecaj na određenog pojedinca, svakako bi mogli biti uzeti u obzir pri utvrđivanju primjenjivosti ove iznimke. To bi moglo biti od presudne važnosti u slučaju kada su poduzeti koraci za mobilizira-

nje umirovljenih osoba s ciljem da preuzmu svoje bivše funkcije.

Ograničenja, sve do zabrane, uključujući i nju, mogu biti nametnuta pravu na štrajk, bez obzira na pravo iz članka 11. da se osnivaju sindikati i da im se pristupa radi zaštite nečijeg interesa. Konkretno, zabrana štrajka može se promatrati kao razmjerni odgovor u slučaju kada bi njegova pojava mogla imati vrlo ozbiljne posljedice za zdravlje i sigurnost, te za okoliš (*Federation of Offshore Workers' Trade Unions i drugi protiv Norveške* (odluka), br. 38190/97, 27. lipnja 2002.). To je očito stvar prosudbe s obzirom na značaj aktivnosti koje će biti pogođene ali, u sadašnjim okolnostima, teško bi bilo zamisliti zabranu koja se ne bi smatrala prihvatljivom - čak i bez derogacije - kada su u pitanju pružanje zdravstvenih usluga, proizvodnja i distribucija hrane i osnovnih proizvoda te ključne javne usluge. Međutim, tamo gdje je nametnuta zabrana, i dalje bi trebala postojati određena sredstva za zaštitu profesionalnih interesa onih koji su podvrgnuti zabrani, kao što je uporaba obvezne arbitraže.

IMOVINA

Mnoga ograničenja koja su već nametnuta kao odgovor na širenje bolesti COVID-19 uključivala su zahtjev da se trgovine, restorani i drugi javni objekti zatvore, s posljedičnim ekonomskim učinkom ne samo na njihove vlasnike ili poslovođe, nego i na one koji ih opskrbljuju, s nekim potrepštinama koje bi potonji osigurali gubeći dio ili cijelu njihovu vrijednost. Zabrane s takvim učinkom predviđene su u derogacijama Armenije, Estonije i Latvije. Derogacije Armenije, Gruzije, Latvije i Republike Moldavije predviđaju barem neke od sljedećih mjera: upotrebu lijekova, medicinskih predmeta i drugog materijala; usmjerenje aktivnosti poduzeća prema opskrbi hranom, medicinskim proizvodima, osnovnim potrepštinama i za to potrebnim sirovinama; regulaciju cijena koje se mogu naplatiti za određene proizvode; i rekviziciju dobara.

Sve takve mjere nužno utječu na pravo vlasništva iz članka 1. Protokola br. 1 EKLJP-a, bilo glede izvlaštenja, kontrole uporabe mirnog uživanja ili miješanja u mirno uživanje [imovine]. Ovo pravo dopušta da se ograničenja nameću u javnom ili općem interesu, a za mjere koje su jasno povezane sa zaštitom zdravlja nesumnjivo bi se smatralo da služe legitimnom cilju.

Svako oduzimanje imovine u nekom bi trenutku moralo biti popraćeno plaćanjem naknade, ali samo derogacija Armenije upućuje na „ekvivalentnu naknadu“ koja se plaća u slučajevima kad se dobra oduzimaju. Bi li naknada koja se zahtijeva prema članku 1. Protokola br. 1 EKLJP-a bila sukladna tržišnoj vrijednosti oduzete imovine utvrdilo bi se s pomoću onoga što se smatra pravednom ravnotežom između javnog i privatnog interesa ali, uzimajući u obzir cilj, sve što bi bilo značajno ispod te vrijednosti moglo bi se smatrati nametanjem prekomjernog tereta vlasnicima o kojima je riječ. Međutim, mogli bi se uzeti u obzir

i naponi države da potakne gospodarski oporavak nakon što je kriza prošla.

Nemogućnost otvaranja poslova kao što su trgovine i restorani mogla bi se smatrati kontrolom uporabe ako je riječ o kraćem razdoblju, ali vjerojatno miješanjem u mirno uživanje imovine ako se [razdoblje] produlji. Bi li se za takva zatvaranja moglo smatrati da nameću prekomjeren teret onima koji su pogođeni i stoga zahtijevaju isplatu naknade daleko je od jasnog jer ne postoji nikakva usporediva situacija koju je Sud razmatrao. Međutim, moglo bi biti značajno da se zatvaranja uglavnom odnose na kontrolu aktivnosti potencijalnih kupaca, što bi moglo značiti da nije postojalo legitimno očekivanje prihoda tijekom razdoblja prisilnog zatvaranja. Unatoč tome, mogla bi biti potrebna neka naknada za zalihe koje se više ne mogu koristiti (usp. pristup Suda isplati naknade za zalihe, ali ne i za gubitak dobre volje za poslovanja pogođena zabranom pištolja (*Andrews protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka), broj 37657/97, 26. rujna 2000.).

Postoji i rizik da pojedinci, uz kontrolu napuštanja mjesta stanovanja, mogu krasti iz praznih poslovnih prostora ili ih oštetiti. U takvim slučajevima može doći do očekivanja odgovarajuće razine rada policije kako bi se spriječile ili smanjile pojave takvih mogućnosti. Međutim, malo je vjerojatno da bi se država smatrala odgovornom za takve krađe ili štetu [koju bi učinile] privatne osobe ako nema arbitrarnosti ili očite nerazumnosti u policijskom poslu održavanja poretka, posebno ako je fokus na sprječavanju širenja bolesti (*Zagrebačka banka d.d. protiv Hrvatske*, br. 3954/05, 12. prosinca 2013., par. 251).

ZAKLJUČAK

Do koje će mjere bilo koja ograničenja nametnuta kao odgovor na prijetnju uzrokovanu pandemijom biti utvrđena kao neopravdano miješanje u prava i slobode iz Konvencije – bilo pozivanjem ili bez pozivanja na derogaciju - posebno će ovisiti o konkretnoj situaciji u državi članici, kao i o njihovom opsegu i trajanju. Dvojbena je zahtijevaju li sva nametnuta ograničenja derogaciju kako bi ostala suglasna sa zahtjevima Konvencije, ali postoje i druga koja bi [derogaciju] trebala, osobito ako traju duže vrijeme.

Iako je broj država članica koje su istodobno pribjele derogaciji bez presedana, mnoge druge koriste se istim mjerama kao i one koje su to učinile, ali bez podnošenja [derogacije]. Ostaje vidjeti hoće li njihovo postupanje biti osporeno. Za mnoge će nametnuta ograničenja - čak i ako su neprikladna – izgledati kao stvar zdravog razuma. Međutim, drugi koji su sankcionirani zbog toga što su ignorirali [ograničenja] ili koji trpe ozbiljne financijske gubitke zbog toga što su ih se pridržavali mogu zauzeti drugačiji stav.

Situacija je nesumnjivo u razvoju i oni koji se oslanjaju na derogaciju - u skladu s člankom 15. stavkom 3. EKLJP-a - trebaju obavještavati glavnog tajnika Vijeća Europe o poduzetim mjerama.

ZAVRŠNI OSVRT

Nema sumnje da je u Hrvatskoj, kao i u svim drugim zemljama, teško poremećena uobičajena organizacija života nacije i da se njezin pravni poredak, kao i pravni poreci svih drugih država, žurno prilagođavaju „nužnosti situacije“. Prethodna analiza u tom je smislu osobito vrijedna jer na jednom mjestu sažima i prikazuje mjerila kojima bi se trebala voditi svaka država članica Vijeća Europe u procjeni suglasnosti s Konvencijom svake pojedine mjere ili skupine mjera koje gotovo svakodnevno donosi radi suzbijanja širenja koronavirusa, uzročnika opake zarazne bolesti koja je paralizirala planet.

McBrideova analiza pokazuje da je s aspekta konvencijskog prava bitno da se prava i slobode ograničavaju samo ako je to prijeko potrebno. Bitno je da se pritom poštuje sama bit (*very essence*) prava i sloboda koji se ograničavaju, a da uvedena ograničenja imaju valjanu pravnu osnovu. Bitno je i da se pri donošenju mjera pravilno procijeni težina ograničenja prava i sloboda, tako da njihov opseg i trajanje uvijek budu strogo razmjerni naravi potrebe za ograničenjem i da stvarno odgovaraju legitimnim ciljevima od državnog, općeg ili javnog interesa koje priznaje Konvencija. Zaštita zdravlja ljudi nesporno je jedan takav legitimni cilj. On je sadržan i u članku 16. hrvatskog Ustava, koji je opća ustavna osnova za ograničenje svih sloboda i prava u Republici Hrvatskoj, osim onih nederogabilnih koji su apsolutno zaštićeni.

Konačno, ne smije se zaboraviti ni sljedeće: u provedbi „europskog nadzora“ nad postupanjem država članica Vijeća Europe u izvanrednim prilikama, strasbourški sud zauzeo je čvrsto stajalište da čak ni postojanje „izvanrednog stanja koje ugrožava opstanak naroda“ ne smije služiti kao izgovor za ograničavanje slobode političke rasprave. Čak i u izvanrednom stanju države moraju imati na umu da se bilo kojim poduzetim mjerama treba nastojati zaštititi demokratski poredak od prijetnji, pri čemu bi trebalo uložiti sve napore za zaštitu vrijednosti demokratskog društva, kao što su pluralizam, tolerancija i slobodoumlje (*Mehmet Hasan Altan protiv Turske*, br. 13237/17, 20. ožujka 2018., par. 210.; *Şahin Alpay protiv Turske*, br. 16538/17, 20. ožujka 2018., par. 180.).

Sve dok se poštuju prethodno navedeni zahtjevi, i sve dok postoje pravna osnova i legitiman cilj koji opravdava ograničenje pojedinih prava i sloboda zajamčenih Konvencijom, čini se da Sud u Strasbourgu, kao ni Vijeće Europe u okviru kojega Sud djeluje, neće ni pozivati ni obvezivati države stranke na derogaciju njihovih obveza u skladu s člankom 15. Konvencije u okolnostima borbe protiv epidemije bolesti COVID-19. Taj zaključak proizlazi i iz prethodno prikazane McBrideove stručne analize.

Kad je riječ o Hrvatskoj, Ustavni sud odavno je priznao Konvenciji kvaziustavni položaj u nacionalnom ustavnom poretku jer je katalog prava i sloboda zaštićenih Konvencijom usporediv s onim u nacionalnom Ustavu.⁹ Konvencija ima i posebno mjesto u pravnom poretku Europske unije, jer u mjeri u kojoj Povelja o temeljnim pravima Europske unije sadržava prava koja odgovaraju pravima zajamčenima Konvencijom, „značenje i opseg primjene tih prava jednaki su onima iz spomenute Konvencije“ (članak 52. stavak 3. Povelje).

S obzirom na prožetost domaćeg pravnog poretka i poretka Europske unije konvencijskim pravom, ne postoji nijedan objektivno opravdan razlog da se prethodno opisani smjer razmišljanja ne primijeni i pri procjeni nužnosti formalnog proglašenja (kvalificiranog) izvanrednog stanja u zemlji zbog epidemije bolesti COVID-19, a time i aktivacije članka 17. Ustava, koji predstavlja hrvatsku „derogativnu klauzulu“.

To u osnovi znači: sve dok državne institucije redovito obavljaju svoje ustavne dužnosti, i sve dok je moguće osigurati donošenje potrebnih mjera u borbi protiv koronavirusa tako da se poštuju prethodno navedeni zahtjevi vezani uz način, intenzitet i trajanje ograničavanja prava i sloboda, uz osiguranu slobodu političke rasprave i slobodu izražavanja, osobito pravo novinara na slobodu izvještavanja i pristupa informaciji te zabranu cenzure (članak 38. Ustava), sve u okolnostima kad postoji zavidna društvena disciplina nacije utemeljena na većinski dobrovoljnom podvrgavanju propisanim ograničenjima, kao i neporemećeni javni red u zemlji, što uključuje i nepostojanje bilo kakve stvarne i neposredne opasnosti ili prijetnje od njegova poremećaja, ali i očiti aktivni naponi države da pomogne u prevladavanju krize (osobito u gospodarstvu), uvođenje kvalificiranog izvanrednog stanja ne može biti dobro rješenje, a ponajmanje dobra poruka u nastojanju da se zaštite vrijednosti koje u sebi nose ustavni koncept ljudskih prava i temeljnih sloboda, kao i demokratski procesi.

Jasna Omejec

⁹ Kvaziustavni položaj Konvencije u ustavnom poretku Republike Hrvatske utvrdio je Ustavni sud u odluci broj: U-I-745/1999 od 8. studenoga 2000. Ta je odluka donesena u postupku apstraktne kontrole ustavnosti Zakona o izvlaštenju. U odluci je Ustavni sud prvi put ocijenio da je jedan nacionalni zakon nesuglasan s člankom 6. stavkom 1. Konvencije, zauzevši stajalište da svaka nesuglasnost nacionalnog zakona s Konvencijom ujedno znači i nesuglasnost tog zakona s načelom vladavine prava, načelom ustavnosti i zakonitosti i načelom pravnog monizma nacionalnog i međunarodnog prava (članci 3., 5. i 134. Ustava). Time je Ustavni sud – ispitujući suglasnost domaćeg zakona isključivo s Konvencijom – taj zakon u konačnici ocijenio i u svjetlu temeljnih načela državnog Ustava, sve zbog stvarnog preklapanja sadržaja tih dvaju instrumenata. Omejec, op. cit. (bilj. 2), str. 64.

